

психологічна просвіта / враховуємо особливості

Як займатися з дітьми, що мають порушення розвитку: шпаргалка для батьків

Дитина з порушеннями психофізичного розвитку потребує більше уваги з боку батьків, більше спільних ігор, занять, терпіння. І справа не лише в кількості: сам підхід до занять має бути особливим. Яким саме — підказки у статті

Діти з нормативним розвитком від природи «запрограмовані» на навчання та особистісне зростання. Вони жваво відгукуються на все нове, пробують, ризикують тощо. Крім цього, такі діти мають внутрішні стимули, які дають їм змогу рухатися вперед.

Із дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку, усе інакше. Щоб опанувати нові вміння й досліджувати світ, вони потребують додаткової стимуляції та допомоги близьких дорослих. Аби вона була ефективною, батьки мають дотримуватися певних принципів взаємодії.

Це смарт-стаття з відповідями про розвивальну роботу з дітьми, що мають порушення психофізичного розвитку

Давайте дитині більше часу для відповіді або реакції

Коли батьки ставлять дитині запитання, то певний час очікують на відповідь. Роблять вони це несвідомо. Згідно із результатами досліджень, «час очікування» у більшості випадків приблизно однаковий. Утім, дитині, яка має порушення психофізичного розвитку, для відповіді або реакції потрібно більше часу.

Діти з церебральними паралічами мають труднощі з керуванням лицевими м'язами, тож аби відповісти усмішкою на усмішку, їм потрібен час.

Коли ви граєтеся із дитиною й очікуєте від неї словесної відповіді, усмішки чи іншої реакції, почекайте стільки, скільки підказує вам інтуїція, а відтак порухуйте до десяти. Будьте терплячими і в жодному разі не квапте дитину.

Привертайте увагу дитини

Одне із найважчих випробувань, із яким стикаються батьки дитини, що має порушення психофізичного розвитку, — майже повна відсутність емоційного відгуку. Звісно, складно постійно віддавати дитині свою любов, час, увагу, турботу й нічого не отримувати взамін. Та усе, що вам залишається, не опускає руки і продовжувати любити свою дитину. Рано чи пізно ви отримаєте свою, хоча і скромну, але бажану винагороду.

Аби привернути увагу дитини перед початком гри або заняття, зробіть щось неординарне, не схоже на те, до чого вона звикла:

- широко і часто усміхайтеся;
- покривляйтеся — зморщте носа, підніміть брови, покажіть язика;
- видайте кумедні звуки;
- надіньте незвичні аксесуари — екстравагантний капелюшок, фігурні окуляри, яскраві сережки, маску тощо;
- розмалюйте обличчя аквагримом чи фарбами;
- подуйте легенько на щок дитини або посидьте тихо.

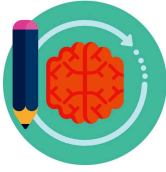
Зміни у поведінці привернуть увагу дитини більше, аніж бурхлива активність. Утім, ніколи не змушуйте дитину дивитися на вас силоміць, навіть якщо вона не йде на контакт.

Будьте послідовні й передбачувані у своїх діях

Діти люблять чіткий режим дня і сталість навколишньої обстановки: це дає їм змогу почуватися впевнено та у безпеці. Якщо ваша дитина має порушення сприймання чи брак навичок комунікації, то їй складно буде зрозуміти, що відбувається довкола. Тому важливо організувати її життя за принципом чіткої повторюваності й сталості:

- *уникайте* різких змін в обстановці. Наприклад, якщо дитина має порушення зору, не змінюйте і не переставляйте меблі у квартирі;
- *будьте послідовні* й стабільні у своїх реакціях на поведінку дитини, зокрема незадовільну;
- *створіть* для дитини розклад і чіткі правила поведінки. Утім, зауважте, що розклад не має заважати дитині жити, тому в нього можна і необхідно вносити певні зміни.

Залучайте усі органи чуття

Дитина з порушеннями психофізичного розвитку легше засвоює нове тоді, коли дорослі залучають усі її органи чуття.

Такий мультисенсорний підхід важливий, зокрема, для дітей, які мають порушення сприймання чи недостатньо розвинені комунікативні навички.

Замість того, щоб розповідати дитині про той чи той предмет, — задіюйте інші способи сприймання. Якщо йдеться про фрукти, покажіть їх дитині, дайте помацати, понюхати і спробувати на смак. Пам'ятайте, дитина сприймає реальний предмет краще, ніж його зображення у книжці.

Те ж саме стосується і ваших дій. Недостатньо показати або розказати дитині, що ви робите, вона має спробувати виконати це самостійно. Також ви можете скористатися методом «рука в руці» — взяти руки дитини в свої і допомогти їй виконати ту чи ту дію.

Закріплюйте знання

Аби закріпити нові знання у пам'яті дитини, використовуйте:

- *іграшки* — яскраві, із блимаючими лампочками, мильні бульбашки, різні ліхтарики та незвичайні світильники;
- *рухи* — гойдайте дитину на колінах, лоскочіть, обіймайте, крутіть довкола себе, підкидайте вгору й ловіть, стрибайте вгору-вниз із дитиною на руках;
- *звуки* — грайте на музичних інструментах та співайте пісні, використовуйте «шумні» іграшки, слухайте із дитиною аудіозаписи;
- *запахи* — зробіть «ароматні» коробочки. Для цього наповніть кілька маленьких ємкостей пахучими субстанціями — спеціями, кавою, чаєм, подрібненою цедрою апельсина тощо;

- *дотики* — дайте дитині змогу щупати й мацати предмети, які зумовлюють різні тактильні відчуття — гладкі, шорсткі, колючі, холодні, теплі, тверді, м'які тощо.

Узагальнюйте набуті навички

Фраза «дитина вільно володіє навичкою» означає, що вона може виконувати те чи те завдання не лише зі своїми іграшками вдома з батьками, а й із незнайомими предметами, у незнайомій обстановці та у присутності чужих людей. Саме у такий спосіб перевіряють успіхи дітей лікарі та психологи.

Якщо ви переконані, що дитина навчилася підбирати іграшки за кольором, вона має продемонструвати своє вміння не лише із іграшками, на яких тренувалася вдома, а й із іншими, незнайомими їй предметами.

Якомога частіше давайте дитині змогу повправлятися: пропонуйте нові предмети для гри, спонукайте грати в різній обстановці.

Не «застрягайте» на одному вмінні

Батьки часто зосереджуються на одному вмінні дитини і старанно його розвивають. Так може трапитися через те, що вони намагаються задовольнити очікування оточення: «А він уже сидить?», «Невже вона ще не повзає?» тощо. Крім цього, таке наполегливе прагнення батьків може бути пов'язане з їхніми суб'єктивними уявленнями про те, що для дитини важливіше. У будь-якому разі фіксація на одному вмінні — шкідлива. Дитина — цілісна особистість, і її навички розвиваються лише під час взаємодії одна з одною.

Щоб покласти предмет у коробку, дитина має оволодіти фізичною навичкою — вмінням брати і відпускати предмет, й інтелектуальною — здатністю порівняти розміри коробки і предмета.

Якщо дитина розвиває одну навичку, це може сприятливо вплинути на те, як вона засвоює інші вміння, навіть якщо зв'язок між ними не очевидний. Наприклад, розвиток навичок спілкування допомагає дитині краще розуміти почуття і реакції людей і у такий спосіб впливає на її поведінку.

Завжди доводьте справу до кінця

Якщо ви просите дитину виконати якесь завдання, а вона не хоче або не може цього зробити, зробіть це за неї, сказавши: «Добре, тоді мама зробить». Дитина має відчувати, що її заняття — важлива справа, яку необхідно завершити. Якщо ви просто знизуєте плечима і переходите до чогось іншого, у дитини складається враження, що її успіх нікому не потрібен.

Завзято повторюйте власні слова та дії

Якщо ви очікуєте від дитини емоційного відгуку, то, можливо, вам доведеться повторювати те чи те слово або дію знову і знову. Часом може здаватися, що ви товчете воду в ступі, але рано чи пізно наполегливість принесе свої плоди.

*Підготувала **Юлія Остапенко**, редактор-експерт журналу
«Практичний психолог: Дитячий садок»,
за матеріалами Сари Ньюмен, американської психологині*